
ABULI
Nazionale
Firenze

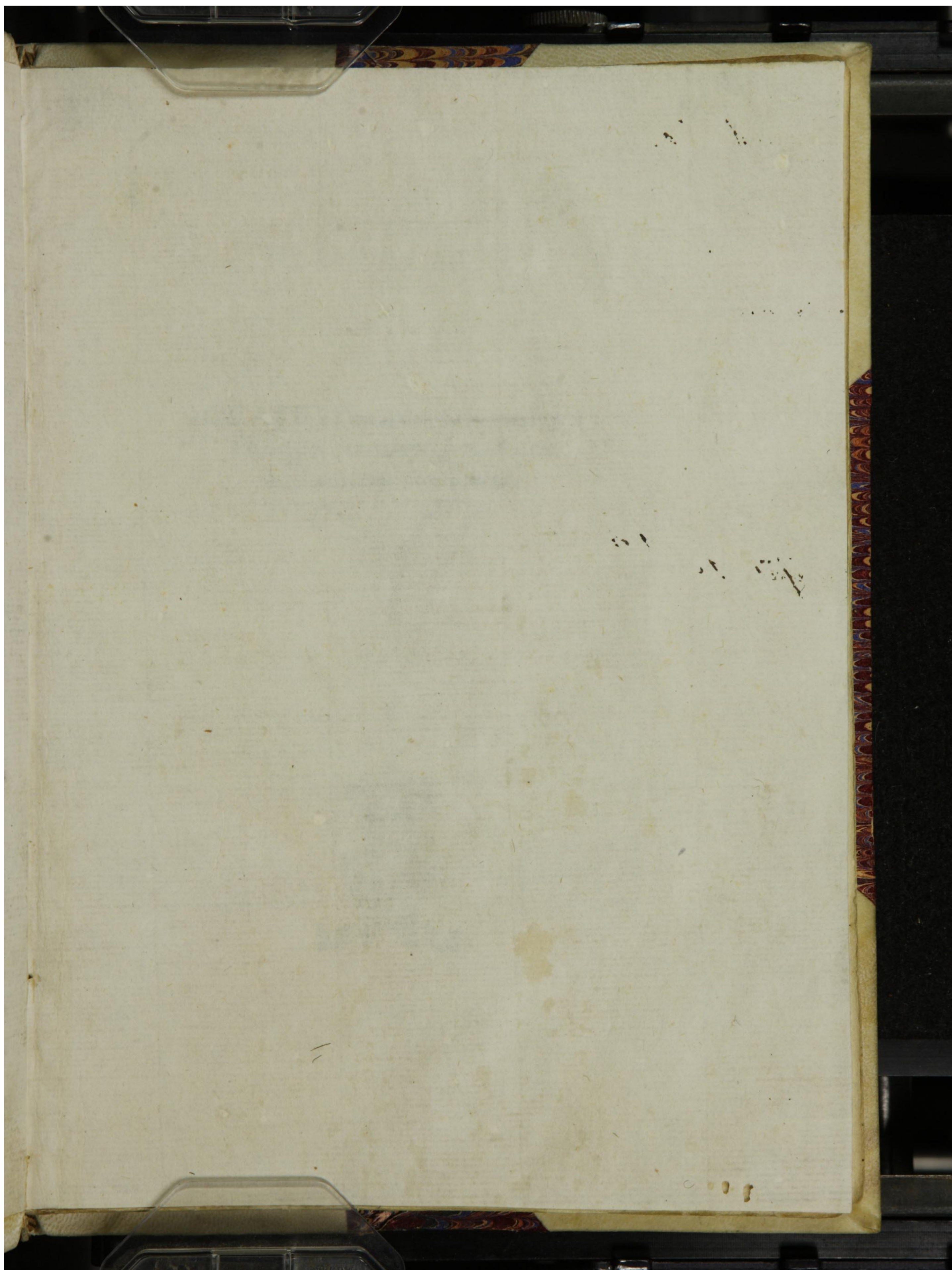
ORATIO
PROVERBIO
BONONIÆ
1499
F
6
22

INC
Biblio
Centr

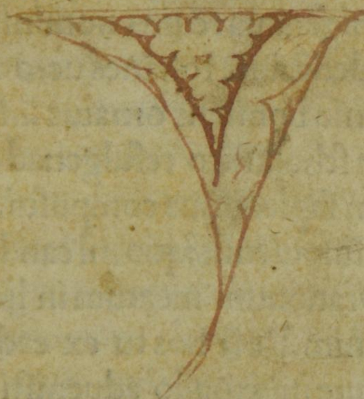

ORATIO Prouerbiorum condita a Philippo Beroaldo; Qua doctrina Remotior continetur.

AD ORNATISSIMVM CHRISTOPHORVM VAITIMILLIVM SCHOLASTICVM BOEMVM. PHILIPPI BEROALDI BONONIENSIS EPISTOLA.

c Omplusculi ex Boemia scholastici Ad capiendum ingenii cultũ linguãq; comendã in hoc nostrũ gymnasiũ litteratoriũ quot annis cõmigrare cõsueuerunt. nitidi prorsus atq; elegantes. sed omniũ sane nitidissimus extitit atq; elegantissimus Vldricus Rosensis inter inclytos Boemiæ pceres famigeratus: cuius nomini Annotationes nuncupatim dedicaui. Iohãnes uero uartibergensis omni præconio bonitatis ornatus instar gẽmæ radiantis. In cœtu scholastico refulget: ad quem opusculũ de Septem sapientibus composui. Fuit indidẽ & Martinus crũnouiensis: quo nil candidius, cuius nomen liber Orationum mearum in liminari pagina gestat ĩscriptum. Post hos tu ex eadem regione haud magno sane inueruallo aduenisti Christophore mi ad ingenium excolendum: in quo nil culpabile conuisitur. Tu uirginali corporis filo speciosus iuxta socraticũm documentum impendio procuras. ne corporis pulchritudinẽ morum turpium dehonestamento dedecores. Tu claritudine natalium insi-

La9 Christophori.

gnis familiæ uaiti milliæ. apud Boemos honoratissi-
mæ: es ornamēto/minimeq; a patria uirtute degene
ras. Siquidem Benedictus/hoc enī erat nomine pa
rens: in magna existimatiōe apud maximos reges
cum cōsilio polleret: sæpe ad exteras nationes in ne
gociis principalibus obeundis Regius est destina-
tus Orator. & cum esset patrii sermonis affabilitate
cultissimus sæpe rediit exorator. Qui tāq̄ Aristote-
lis Xenophontisq; œconomicum legisset: agebat
bonum patrem familias: qui Ampliora faciens. quæ
a parentibus acceperat luculentiorem hereditatem
liberis reliquit. Exquibus tu frugalitatē quidem do
mesticam probans: tāq̄ ea sit optimum uectigal: exi
stimans tamen paterna bona sine animi bonis esse
ueluti manca & mutila/ad nos concesisti: ut bonis
animi suffarcinatus paternam hereditatem faceres
cumulatiorem: ut pigmento eloquentiæ latialis colo
ratus/ut cote musæ liberalis expolitus. ut nostro do
latorio leuigatus elegantior opulentiorq; ad tuos in
Boemiam reuertaris. Itaq; gymnasium litterarium
frequens inuisis/audisq; quotidie nos ex promptua
rio musico deprométes quippiam dignum memo
ratu: dasq; operā: ne bonæ horæ male collocent᷑/Ne
bona ætas per incuriam effluat/atq; desidiā. Quas
ob res ego subinuitatus libellū hūc proxima fætura
natū apud me tibi noīatī dedicaui: quo ꝓuerbia nō

Benedictus Christophori pater.

Eloq̄ntiæ affectator Christ.

pauca scite & moraliter explicantur. quem sub eadẽ incude litteratoria formatum facile agnoscas: qua id genus opuscula iam plurima a nobis procusa sunt: quæ illustribus sectatoribus nostris Transmõtanis dicata circũferuntur: libellus est succosus / fartilis: cõdimentisq; doctrinæ multifariæ esculentioribus ita conditus concinatusq;: ut & ad palatum faciat & ad stomachum. Tu mi Christophore munusculum id qualecũq; est hilaro uultu libens cape. nec ex eo ꝙ chartarium / sed ex eo ꝙ litteratum sit metiaris atq; perpẽdas. Nã sicut inuasis fictilibus Thesauri per sæpe preciosi reconduntur. ita in his libellis opes plerũq; luculentæ includuntur. & pinde atq; in Dactylothecis gẽmæ litterarum continentur. Vale & dilige Doctorem.

Thesauri ĩ fictilib9 Gẽmæ in libellis.

PROVERBIALIS Oratio Philippi Beroaldi.

SOcrates ille Philosophorũ fons uiri clarissimi: quẽ oraculũ apollinis sapientissimũ mortaliũ esse prodidit/ Cũ ad ethicen trãsiret/ dixisse fertur. Quæ supra nos nihil ad nos: ex hoc socratico documento cõmonemur omissis rebus sublimioribus circa humiliora uersari. & a cœlestibus ad terrẽa descẽderẽ. & diuinis sepositis humana scrutari. Ex hac sapiẽtissimi Philosophi sententia quasi aurẽ uellicãte cõmonitus decreui hodierno die repere humi: & per aream popularem expatiari. hoc est aliquot uulgares sentẽtias excutere. enucleare. perpẽdere. Pulchrũ est medius fidius nec oĩbus obuium rebus protritis dare splendorẽ. & cõculcatis triuialiter dictis. Id gratiæ. Id uenustatis inserere: ut noua: ut spẽdida/ ut indicta esse uideãtur. Quid est autẽ tã protritũ tã uulgare tã promisscuũ q̃ prouerbiũ? Atqui prouerbia nõ nulla tam græca q̃ Nostratia hodierna disertatiõe a nobis explicabũtur. sed cũ nihil ferme sit tã sordidũ & obsoletũ: quod nõ ornatu fiat splẽdicãs & speciosũ: elaborabo atq; pro uirili parte contendã: Oratoriis illa pigmẽtis excolere. & Myrothecio/ socratico uenustare: Ita ut quæ quasi fastidita poterãt repudiari: ea fiant maxime expetẽda. Faciã quod cosmetæ & ornatrices in comẽda matrona: quam ita interpollãt ita mundo muliebri aliisq; id genus rebus expoliũt/ ut longe alia familiari

Quæ supra nos nihil ad nos.

Ornatu squalentia nitescunt.

bus & uicinis appareat. Ingens est ac prope infinita tã apud græcos: q̃ apud nostros silua prouerbiorum. Ex qua pauca quædam interlegi excerpsiq; : quæ ianuã repandãt publicis lectiõibus : quorũ enarratio sit uelu ti prodomos atq; præcursoria curriculi nostri litterato rii. Sunt autẽ prouerbia ut docente Diuo Augustino didicimus. sentẽtiæ uulgares. quas græci paroimias: latini aliis quoq; uocabulis. Modo adagia. mõ uerba. Modo adagiões appellãt: quæ ego subide mecũ pẽsi tãs iuenio nõ minus succosa esse: nec mius uitæ cõdu cẽtia q̃ sanctiora philosophorũ uolumina. Ad hæc ha bent ꝓuerbia quiddã simile legibus. quarũ scriptũ an gustũ est, interꝑtatio latissima. Siqdem sũma breuita te cõclusa, itellectũ uberiorẽ cõplectunt̃ : & sentẽtia liter uitã instruũt. Ita ut quæ ad moralẽ philosophiã pertinẽt ingẽiiq; elegantiã. nõ minus ex ꝓuerbiis co gnosci possint q̃ ex doctrinis & uoluminibus socrati corũ. Non credis hoc mihi: crede Diuo Hieronymo scribenti. q Solomon in libro prouerbiorũ moralẽ do cuit disciplinã. succictis ut decuit: breuibusq; sentẽtiis uitæ instituta cõponens. Quod ut planius fiat & ma nifestius prouerbia aliquot explicare auspicabor, ad uitæ humanæ cultũ. & mores mire faciẽtia. Vos quæ so diligẽter attendite, spero enĩ quæ a me dicẽtur futu ra & auriũ oblectamẽto ob uarietatẽ, & aĩmorũ emo lumento ob eruditionem. Quod si in huiuscemodi anteloquiis placere ante hac consueuimus: in hac ho

Prouerbiũ qd.
Paroimia
Adagiũ
Adagio
Verbũ.

dierna disertatione haud quaq̃ displiciturum me esse confido. Hinc autem potissimũ ordiemur.

M. Terentius Varro: ille togatorꝝ litteratissimus: & ut uerissime dictũ est, a Terẽtiano. Vndecũq; doctissimus: Prouerbiũ hoc cũprimis celebrat: hõ bulla ẽ: eo magis senex. Scitis opinor oẽs bullã dici in aqs tumorẽ repente natũ, repente euanescentẽ. Vidistis ne unq̃: & eñ pſæpe uidere contigit: ex largo hymbre & subitario id genus bullas quasi sufflatas ĩtumescere? Mox, ubi respexeris, euestigio euanuisse. Talis nimirum est homo. Hodie ut bulla turget: Crastino nusq̃ erit. Nulli ꝓrsus rei potuit scitius & ueri⁹ homo q̃ bullæ cõparari: Videlicet friuolus: momentarius: nugatorius: & instar bullæ repente deficiens. Prouerbiũ uarrõianũ. Hõ bulla est.

Quid est homo? inquit Seneca. quodlibet quassum uas: & quodlibet fragile iactatu: Quid ẽ homo? imbecillissimũ corpus: & fragile. nudum suapte natura. inerme. Alienæ opis indigens. ad oẽm fortunæ cõtumeliã proiectum. Frigoris est & laboris impatiens. ex infirmis fluidisq; contextum: Odor illi saporq; & lassitudo & uigilia: humor & cibus: sine quibus uiuere nõ potest: mortifera sunt. Quocũq; se mouet infirmitatis suæ statim conscius. Tenuissimis causis atq; offensionibus morbidus ac putris. Merito itaq; cecinit sapientissimus poetarum. Tale quidem genus est hominum: quale est foliorum. Homo quid. Seneca. Versus homericus.

Tu q̃ satellitũ cuneis stipatissimus ĩcedis: q ĩ excel

Bulla es — ſiſſimo humani generis faſtigio poſitus numinis uice coleris: & obſeruaris: qui te Deũ terrenum credis bulla es. Tu qui ĩmortalia animo uolutas: cuius cupiditati orbis ipſe non ſufficit, cui nihil eſt ſatis: bulla es. ſcito homine nihil eſſe fragilius: cum eodem nihil ſit ſuperbius.

Flos typ' hõis. — Typus humanæ uitæ. & imago eſt flos: q̃ mane uireſcẽs ante ueſperã areſcit. Qui cũ ſit ſpecioſiſſimus

Plinius — ociſſime intermoritur: Magna ut ĩquit Plinius noſter hominũ admonitione: quæ ſpectatiſſime floreãt celer

Hesaias. — rime marceſcere: hic prophetes in canonicis ſcripturis exclamat: oĩs caro fœnum & oĩs gloria eius quaſi flos fœni. Cæterũ cũ nõ minus oratoriũ ſit parua copioſe: q̃ grãdia breuiter exprimere: libet hic paulũ cõſiſtere:

Fibrias dilatar. — &: ut dici ſolet: fimbrias diducere: & periſtromata cõplicata latius explicare.

Tria tempora prædicãt oẽs & norũt: præteritũ. præſens. & futurũ. Sed qui curioſius & ſubtilius iſta penſitarunt: preſens tẽpus ſuſtulerũt: quod in fuga ſemp

Tẽpus præſens nõ eſt. — eſt: quod fluuii more curſu rapidiſſimo fluit: ac præcipitatur: qđ ante deſinit eſſe q̃ uenit: nec magis morã patitur q̃ mũdus: cuius uertigo inenarrabilis eſt. Inde fit ut homo nũq̃ in uno ſtatu uel tantillũ permaneat:

Pythagoras apud ouidiũ. — hic illa ouidiãi pythagoræ acclamatio. Noſtra quoq; ipſorũ ſemper requieq; ſine ulla corpora uertũtur. nec quod fuimuſue / ſumuſue cras erimus. Conſimiliter Seneca: Nemo noſtrũ inquit eſt in ſenectute, qui fuit

iuuenis. Nemo nostrũ est mane q fuit pridie: corpora nostra rapiũtur fluminũ more: Nihil ex his quæ uidemus manet. Ego ipse dũ loquor ĩmutari ista ĩmutatus sum: hoc est. quod ait Heraclitus. in idẽ flumẽ bis descendimus. & non descendimus Manet enĩ idẽ fluminis nomẽ. aqua trãsmissa est: quotidie homo morit᷑: quotidie demit᷑ aliqua pars uitæ: & dũ crescit uita decrescit: quotidie ex nostro corpore particulæ decedunt ex quibus consistimus: ut philosophi tradũt: & memorat alphenus iuriscõsultus titulo de iudiciis: Singulæ horæ ĩmo momẽta aliqd de nobis predãtur & carpũt: punctũ est qd uiuimus: & adhuc puncto minus. Meritoq; ημεροβιοι dici possumus. hoc est diales: cũ uita nobis unius uix dieculæ tributa sit: & dies nostri. ut inquit iob sicut umbra prætereant: Vitæ summa breuis spẽ nos uetat inchoare longam ut ĩquit uerissime Flaccus. Nos tamen ĩ longum spes nostras cogitatio nesq; protendimus. Inquit unus anno quĩquagesimo ædificabo. honores geram. fundos emã. Ait alius a sexagesimo feriatus ociabor & mihi uiuã. Ait & tertius. Senex referam me in rusticum secessum: ibiq; in consilio habebo. agricolationis cõsultissimos. qui me docebunt in quĩcũcem arbusta disponere. populos uitibus maritar̃. Arbores ĩsitione frugiferas efficere: agrũ pastinare. Terram pullam ac tenerã quæ optima est/a cariosa. discerniculo quodam ĩternoscere. Libet exclamare cum Lucretio, O stultas hominũ mentes. o pec/

Dũ loq/mur ĩmutamur. Heracliti dictũ. Alphenus. Pũctum est quod uiuim⁹. Hemerobii. Diales hõies. Flaccus. Spes lõga. Lucreti⁹

5

Demo- tora cæca. Libet ridere cū Democrito: cui negocia mor
critus. taliū oīa ridicula uidebātur. Quid tibi de futuro pol
liceris. Quid ꝑpagas uota ī sæculū: cū minime cōper
tū habeas de anno. Nescis hominē bullā esse: qui scis
an adiiciāt hodiernæ crastina sūmæ tēpora dii superi?
Nimis hoc est. unde habes exploratū te ad uesperā eē
Lucia- uicturꝝ? Nā ut inqt uerissime Lucianus a tenuissimo
nus. filo pēdemus oēs. quod citius dicto dirumpitur:

A filo pende mus. ¶ Catonianum prouerbium est. iter os & offam. quo
ad monemur ne spes nostras ī longum protrahamus
cūm iter os & cibum iam paratum/ multa interuenire
Inter os & offā. possint offendicula: & quoniam prouerbia tractamus
nō pigebit prouerbialiter fabulari.

Versus paroimiodes ¶ Græcus est uersus παροιμιωδησ idest ꝓuerbia
lis idē significans: qd̄ hoc nostrum inter os & offam
πολλα μεταξυ πελει κυλικοσ και χειλεοσ ακρου
Inter calicē & labrum. latine dici potest. multa cadūt inter calicē supremaqꝫ
labra. Dicitur autē hec paroimia ex tali causa.

¶ Anceus Neptuni filius. cum uineā sereret impera
uit ne quis familiarium eam ingrederetur/ ne quis at-
Histo- tingeret: īterdixitqꝫ pene uestigiis seruulorum: ex qui
ria re- bus unus asseueranter. haud quaq̄ īquit dominus mu
motior. stum gustabit. nec fructū carpet: ex ea uinea. quā tan
topere custodit. Vbi autē uuæ ematuruerūt. exultans
anceus mustum ex illis pressum poculo indit. Mox
seruum illum accersi iubet. qui negauerat ei fas esse
fructus uineaticos mustūqꝫ gustare. Iāqꝫ poculum ori

admoturus. Esto i͂quit memor uerbi. quod iãdudum dixisti. & ille fidenter uersum antedictum rettulit in-quiens. Multa cadũt inter calicem supremaq; labra. Ecce tibi famulus alter id horæ eoq; momento exanimatus repente ingrediens, nunciat aprum fulmineũ formidandæ uastitudinis uineam populari: & cuncta subuertere. Tunc anceus abiecto stati͂ poculo: quod in manibus habebat in aprũ concitatus fertur: ab eoq; peremptus: mustũ uineti: prout famulus prædixerat: gustare non potuit. Vnde ortũ hoc prouerbium.

Alii tradũt hãc paroimiã ductã esse ex antinoi in-fortunio. fuit autẽ hic Antinous. unus ex procis Penelopes. Qui absente ulysse i͂ ipsius aula indulgebãt gẽio: & luxuriosa cõuiuia pcolẽtes prãdiorũ cœnarũq; gurgitibus Vlyssea patrimõia helluabãtur. Verũ cũ post diuturnã pegrinationẽ Vlysses clãculo sub mendici habitu domum reuenisset μνηστῆρας. i. procos comesabũdos morte mulctatos iustis pœnis affecit: i͂ter quos Antinous calicem aureũ tenẽs iãq; illi labra admouẽs corruit moribũdus sagitta ab ulysse in gutture lætaliter ictus. Calixq; e mãibus excussus est: ut canit Homerus. xxii. odysseæ. & ita ex eo gustare nõ potuit: Quidam narrant q chalcantem uites ferentem augur nescio quis uicinus præteriẽs dixit errare, non enim ei fas esse, nouum uinum inde gustare. & cætera consimiliter. ex hoc prouerbio græco: quacũq; de causa instituto: Ductum est adagium apud la-

Antinoi casus.

Chalcas uitem serens.

tinos alterum minime triuiale minimeq; protritum.
Inter manũ & mẽ/tum. quod est.inter manum & mentũ.Idem pollens.quod
inter os & offam.
¶ Quid igitur nos homũculi. & ut ait Lucretius ho/
muli cũ simus animæ salillum. ut inquit Plautus. qd
Homuli. infinita concupiscimus? qd spes; nostras in spacia lon
giturna diffundimus? qd secula disponimus? cũ pos
sit homo ex offa quam manu tenet non uesci. ex po/
culo qd labris admouet/non bibere: Deniq; cũ possit
tam repente deficere q̃ bulla subito euanescit.
¶ De andragora dixit epigrãmatista. lotus nobiscũ
est hilaris cœnauit. & idem inuentus mane est mor/
Martialis. tuus Andragoras. De. Cor. senectione ait Seneca ꝙ
cũ hilaris cœnasset/Angina præcipiti arreptus cõpres/
so arctatis faucibus spiritu ante lucẽ decessit ostẽditq;
Hippocrates. uerissimũ esse illud Hippocratis prognosticon quo
maximus medicorũ signat synãchen: sic enĩ græce di/
Synan/chen. citur Angina/quæ uulgo squinantia: homini mortife
rã esse/eãq; ocissime strãgulare: quæ intrisecus grassa
Angia. tur/nullo ĩ gutture forisecus existente uestigio: & quia
exemplis homines maxime ducũtur. suntq; ad fidem
faciendã potẽtissima Agitedũ exemplis ostẽdamus:
q̃ nihili sumus: & ꝙ homo bulla est: & si quid bulla
fragilius.
Repẽti/næ mortes. ¶ Repentina morte. obiere cesares duo / dũ matutĩo
calciãtur. sani ac tẽpestiui. A. Põpeius in capitolio cũ
deos salutasset. legatus rhodiorũ porata in senatu Ro

mano cauſa In limine curiæ protinus expirauit. Iulius medicus dum inungit ſpecillum: quod medici inſtrumentum eſt / per oculum trahens. L. ualla dum mulſi potionē haurit. Ap. Saufeius. dū ſorbet ouū. Repentino omnes fato occubuere. Anacreon poeta acio uuæ paſſæ. Fabius ſenator In lactis hauſtu uno pilo ſtrangulatus. Quoſdam craſſior ſaliua ſuffocat: ut illud ſerio dici poſſe uideatur Ambulat & ſubito funus mirantur amici:

Iam ſatis opinor conſtat ac liquet/ hominem bullam eſſe. en agedum deinceps diſcutiamus/ quanto magis ſenex bulla ſit. Quod quidem incōfeſſo eſt. & eni ſenis anima in labris primoribus habitat: Senex uiuit mortuus inter uiuos. Senex eſt & non eſt: Senile corpus putridum eſt ædificiū. in quo omnis iunctura diducitur: & dum alia fulcitur. alia diſcinditur. Senilis etas non deſcendit ſed cadit.

Bulla magis ſenex
Senex putridū ædificium eſt.

Verſiculus ille prouerbii uice celebratur. Nō eſt uiuere ſed ualere uita. quo ſignificatur/ uitā non eſſe in homine uitalem/ niſi proſpera ualitudine perfruatur. proinde ſenex minime dicendus eſt uiuere/ cum minime ualeat. cum ſenectus ipſa ſit morbus: ut inquit noſter comicus: Quod ex apollodoro decēter tranſtulit: ſcribente. το γηρασ εστιν αυτο νοσημα Ariſtoteles libro. v. de generatiōe āimaliū. Recte inqt dixeris ſenectutē morbū eſſe naturalē. a Seneca eleganter ſenectus dicitur morbus inſanabilis.

Senectus ipſa morbus eſt.
Terētius.
Apollodorus.
Ariſtoteles.
Senectus morbus ī ſanabilis.

Musæ græco &c canunt. ουκ εστι υγειασ κριττον ουδεν εν βιω. υγεια και νουσ εσθλα τω βιω δυω

Sanitas & mens.

nihil est in uita melius sanitate: Sanitas & mēs duo uitæ bona: utroq; hoc bono caret senex cum & infirmus sit & delirus. & quãuis Plautius pater dicat in trinũmo: sapientiæ ætas condimentum est. tamen magna ex parte delirant senes. Vnde & senilis stultitia Deliratio appellari solet; hinc quoq; græco prouerbio dicitur δυσ παιδεσ οι γεροντεσ idest bis pueri senes. quoniam uidelicet repuerascere creduntur/ & ĩ pristinam redire puerilitatem. idq; Plautum dicere uidemus in mercatore. his uerbis. senex cũ extẽplo est/ iam nec sentit nec sapit. aiunt solere eũ repuerascere. subscribit huic sentẽtiæ Aristoteles scribẽs in secũdo politicorũ. ut corporis sic etiã mẽtis eẽ senectutẽ. Quã aũt sanitas ꝓcul sit a cõtubernio senũ: q̃ morbosa sit senectus quis ignorat? Circũsilit agmine facto morborũ oẽ genus: ut ĩquit satyrographus: in senecta hebescunt sensus/ præmoritur uisus auditus ĩcessus/ torpet palatũ/ memoria labat dẽtes decidũt: quæ sũt ciborũ ac sermõis ĩstrumẽta fiũtq; edentuli senes & balbi. mẽbra torquentur. fiũtq; silicerni/ quasi silices ex dorsi curuitate cernẽtes. Nõ ab re fuerit apud auditores beniuolos minimeq; fastidiosos percẽsere exemplũ Berzelai galaditæ: qui cũ esset γερων λιαν senex ualde rogatus a Rege dauide ut secũ iret hierosolyma essetq; regius comes. fer

Deliratio senilis.

Bis pueri senes.

Senex cu' extemplo est iam nec sentit, nec sapit.

Incõmoda senectutis.

Edentuli

Silicernii

Exemplũ berzalai.

tur regi ita dixisse prout scriptū legimus libro secundo βασιλεων idest regū siue regnorū. Quot sunt dies annorū uitæ meæ: ut ascendam cū rege in Hierusalem. octogenarius sum hodie. nūquid uigēt sensus mei ad discernēdū suaue aut amarum? aut delectare potest seruū tuum cibus aut potus? uel audire possum ultra uocem cātorum atq; cantricū? Quare seruus tuus sit oneri dño meo regi. hisce senis galaditæ uerbis concinit licinius caluus homo Romanus exactæ ætatis & magno natu senex. qui tribunatum militum deprecatus ita uerba fecit ad quirites. Me iam non eūdem sed umbram nomēq;. P. licinii relictū uidetis. uires corporis affectæ/ sensus oculoꝝ atq; auriū hebetes. Memoria labat. uigor animi obtusus.

Ex libro secūdo regum.

Exemplū calui sēis.

Merito senectus ætas mala ab auctoribus nūcupatur: quam inter cætera morborum genera: ut īquit ueridicus Hipocrates. & Hippocratē sequutꝰ Cor. Celsus maxime infestant Dyspnoea & stranguria. hoc est spiritus & urinæ difficultas. Coryza idest grauedo & pituita. Nephrytis & paralysis: ita græce dicuntur renum dolores: & neruorum resolutiones. Adde & cacexiam idest malum corporis habitū. Lyenteriā idest intestinorū lenitatem cæteraq; fusi uentris mala: quibus senes uexantur.

Aetas mala.

Dysp/noea. strāguria. Coryza. Nephry/tis. Paralysis Cacexia. Lyēteria

Somnus / ut nemo nō nouit/ curarum abolitor uiriū stabilimentū est mēbrorūq; lassescētiū refocillatio atq; fultura / & ut græci dicunt υπνοσ πεφυκε

Somnus salus corporis. σωματος σωτηρια sõnus corporis salus existit: hoc quoq; bono caret senectus: quã torquẽt noctur/ næ uigiliæ: quas inter mala uniuersi corporis nume rat Plinius noster. hic illud nõ tã poeticũ q̃ ueridicũ oraculum. Somno iam deteriore senectus.

Galenus. Galẽus libro secũdo περι τροφων. i. đ alimẽtis/ scribit se cũ grandior natu foret insomnia uexante τριδακας. i. lactucas esitasse cõciliãdi somni cau/ sa: idq; sibi unicũ Alexipharmacon αγρυπνιων. i. medicamentũ uigiliarũ depulsoriũ extitisse: quibus infestabatur. Sumnebat autẽ id olus ĩ fine cœnæ. sic enĩ lactuca somni ẽ cõciliatrix. & ob id cœnas auorũ clausisse tradit cũ esset esca nouissima: quod & Ma ronianũ carmen testatur/ grataq; nobiliũ requies lac tuca ciborum. nunc uero dapes inchoat in acetariis/ & cœnæ principiũ fit/ quia cibi facit appetentiam. & a stomacho fastidium aufert.

Alexipharma con.

Cur lactuca ĩ fine cœnæ.

Cur ĩchoat dapes.

Quin etiã uersus græcus senectutẽ ita infamat. χαλεπον το γηρας εστιν ανθρωποις βαρος. senectus inqt onus ẽ hominib⁹: oppido q̃ graue & ĩ/ gestabile. hic plautina anus/ Tantũ inqt hoc est one/ ris qđ fero: qd oneris? Annos. lxxx & quatuor.

Senectus onus ĩgestabile.

Ad hæc iuuenis cito mori põt/ Senex diu uiuere nõ põt. quãq̃ nihil ĩ uita hominis põt eẽ diu. Quid enĩ nõ mõ est o senex ãnose & polychrõie si recorde ris? Mõ puer fuisti sub pedagogo. mõ adolescẽtior sub grãmatico manũ ferulæ subduxisti. Mõ iuuẽis

Quid nõ modo.

diſciplinā ſceuolarū diſcere cepiſti / Modo uir eādē
profiteri. Modo ſenex deſiſti uelle. Modo deſiiſti
poſſe. iucredibilis eſt uitæ humanæ rapiditas.

Meta uiuēdi eſt. ut phyſici autumāt / Annus ſep/ Meta ui/
tuageſimus: quando ſcilicet eptas decadi copulatur. uendi.
hoc idē ſenſit Pſalmographus ſcribens. Anni homi Dauid
nis ſeptuagīta: ſi autē in potentatibus octoginta. ſu pſalmo
pra autem. κοποσ και πονοσ ideſt labor & dolor. graphus.

Plato finē uitæ legitimū annū octuageſimū pri Plato na/
mū eſſe exiſtimauit. habuitq; legitimū: ſiquidē illo tali ſuo d
ipſo anno uita deceſſit natali ſuo extinctus. ideoq; functus.
magi defuncto Platoni. perinde ac deo īmolauerūt.
ꝙ annū unum atq; octuageſimum ſine ulla deduc/
tione impleuiſſet. conſumaſſetq; numeꝝ perfectiſſi
mum: quē nouē nouies multiplicata componūt.

M. Varro longiſſimū ſpatiū ſeneſcendoꝝ homi M. uarro
nū centū annos eſſe tradit: Vñ & ſeculū a ſene dici Seculum
ſpatiū centū annoꝝ: cui ſentētiæ ſubſcribit aſtipula a ſene.
turq; Caius iuriſcōſultus: q titulo de uſu fructu. ſic Caius iu/
refert. placuit cētum annis tuendos eſſe municipes. riſconſul
quia is finis uitæ longeui hominis eſt. tus.

Doctiſſimi mathematicoꝝ. ut beroſus. & petoſy Beroſus
ris & necepſos ānos homini ad uiuēdū datos. plus Petoſyris
minus centū uiginti ex ſiderali ſcientia iudicarunt:
quot Argatoniū Gaditanum uixiſſe accipimus. qui Argatōi9
annos octuaginta regnauit cū. xl. regnare cœpiſſet. lōgeuus.

Illud quoq; accepimus moſen / q uulgo moyſes

nominatur/ Solū dei familiarē. Vt iudeorū libri lo-
quūtur.c.xxv.annos uixisse:qui cū quereretur. ꝙ iu
uenis interiret:responsū ei ferunt ab īcerto numine.
hominem neminem plus esse uicturum.

Anni moysis.

Prudens prætereo.quæ conditores canonicarum scripturarū tradiderūt:primigenios homines longe uiuaciores diuturnioresq; fuisse:fineq; humanæ uitæ ptæscriptū pluribus annoꝝ sæculis transcendisse. Nāq; si credimus Plinio anni illi fuere lunares mēstruo spacio terminati. Vt non mirum sit quosdam prodi.milia annorum uixisse: sed nos credamus uera esse:quæ in instrumento ueteri fide historica traduntur. Quæ Diuus Augustinus astruere conatur.

Primigenii homines diuturniores

Mille annoꝝ uixisse.

Quid posteritas ipsa cōmisit? quid nepotes peccauerūt? qd nos deliquimus? ut tantillo spacio,tāq; arctis cācellis uita nostra īcluderet? Cur nos quoq;,sicuti tritaui illi primordiales,mille annorū nō uiuimus? & uita diuturniore nō fruimur? Sed hæc cum non sint operis instituti,transeūter attigisse sat est.

Ergo agedum.homo impleat annos septuagita: quæ est meta uiuendi.octogesimū primū excedat.q est lōgissimus Platōi uitæ terminus.fiat sæcularis.& centū annos reliquat a tergo.uiuat argathoni annos. uiuat & mosaycos cētū uigitiquiq;: quos ex diuino respōso nefas est excedere.fiat triseclis nestor.ut āni dextra cōputādi sint. Viuat ætatē Tithoni.dequo ē græcū puerbiū. τιθωνου γηρασ.i.tithōi senectus:

Triscelis nestor. Prouerbium. Tithōi senectus.

nõne tñ hic senex macrobius & polychronius bulla erit: & nihil sũt dies eius. Nõne friuola est hæc ætas: & quã quadrupedes aliquot uolucresq; trãscẽdant.

Audite quæso hesiodũ canẽtem. εννεα τοι ζωει γενεασ λακερυζα κορωνη. ανδρων ηβωντων. ελαφοσ δε τετρακορωνοσ. τρισ δ ελαφουσ ο κοραξ γηρασκεται. i. garrula cornix nouẽ hominũ uiuit ætates: Ceru9 aũt quatuor cornicũ. Coruus ue ro triũ ceruoꝝ ætate senescit. Hesiodicã hãc sentẽtiã Plinius noster elegãtius. breuius. purius. explicauit hisce uerbis. hesiodus cornici nouẽ nostras attribuit ætates. Quadruplũ eius ceruis. Id triplicatũ coruis. Plutarchus i libro περι των εκλελοιποτων χρη-στηριων. idest de oraculis quæ defecerũt subtiliter & scite disserit super hoc hesiodi carmine: quid sit γενεα & quot annos complectatur. quam nostri æta tem interpratantur quam quidam unius, quidam pluriũ, quidam pauciorũ annorum esse definiunt.

Hesiod9 | Cornix uiuax. | Ceruus / Coruus | Plinius | Plutar-chus. | Genea qd.

Cũ igit̃ corui sint hominibus diuturniores. cum cornices & cerui sint nobis uiuaciores: de qbus sunt græca prouerbia υπερτασ κορωνασ βεβιωκωσ. υπερτασ ελαφουσ. i. ultra cornices ultra ceruos ui xit. merito theophrastus ille ĩ familia pipathetica ele gãtissim9: cui ex diuinitate loq̃ndi inditũ nomẽ: mo riens accusasse naturã dr̃: q ceruis & cornicibus uitã diuturnam, quoꝝ id nihil ĩteresset: hominibus quoꝝ maxime interfuisset, tã exiguã uitã dedisset: quoꝝ si

Prouer bia de cor nicibus & ceruis. | Querela theophra sti.

etas potuiſſet eſſe longiquior futurũ fuiſſe ut oĩbus
ꝑfectis etatibꝰ oĩum doctrĩa hominũ uita erudiret.
Cæterum credamus hæc eſſe fabuloſa / aſſentia/
Albertus magnus. murqꝫ ariſtoteli & Ariſtotelico Alberto magno ſcri
bentibus hominẽ uiuere plus tẽporis q̃ reliqua Ani
malia oĩa excepto elephanto: tamẽ homo bulla eſt:
& eo magis ſenex. cuius uitæ tãta rapiditas eſt tam
inenarrabilis uelocitas / ut prius tranſacta ſit q̃ ĩſpec
ta: ut dum uiuere nos ſperamus Iam uixiſſe cum ſuſ
pirio reſpiciamus. qua inreputatione ſubit illud ridi
culum. ꝙ quidam de etate gloriant̃. & annos nume
Scitũ mi/ rant iam amiſſos. Vnde nõ in eleganter mileſius ſa
leſii ſapiẽ piens dicenti cuidam. lx. annos habeo hos inquit di
tis. cis. lx. te habere quos nõ habes. & enĩ præteriti dies
Annos p̄ nõ magis in noſtro mancipatu ſunt. q̃ futuri.
teritos nõ Præterea quẽ ad modũ ex ãphora. ſic ex uita qđ
habemꝰ. ſinceriſſimum eſt primo effluit / quod turbidum fe/
culentumqꝫ in imo ſubſidit.
Septẽ eta Septem homini etates a numero erraticaꝝ ſtella
tes a ſep/ rũ Philoſophi diligẽtiores aſſignãt. & hippocrates
tẽ plãetis. medicus in ſeptẽ gradus etatũ diſtribuit uitæ unius
Prima cuiuſqꝫ finem. prima etas lunarẽ ſeqtur poteſtatem.
etas lunæ tũc enĩ ſecundũ uegetalem alentẽqꝫ uiuimus facul/
Secunda tatem. Secũda mercurialem. qñ litteraꝝ cytharæqꝫ
mercurii. & paleſtræ ſimiliũqꝫ ludoꝝ ſtudiũ exercemus: Ter/
Tertia ue tia ueneriam: qñ turgent genitalia. & ad genituram/
neris. ĩcitamur. Quartam ſolarem / tũc enĩ regnat uigor

ætatisq; perfectio properat ætasq; media. Quinta Marti ancillatur, in qua opes & uictorias concupi scimus. Sexta Iouiale sidus assectatur: quæ pruden tiam & uitam actiuã ciuileq; desiderat. Septima ue ro quæ fœculenta est ætas & frigida Saturnũ habet ducem. i qua a generatione desistimus quæ uitæ me ta nouissima est. Sunt autẽ hæc curricula septena tã breui spacio terminata ut homo cũ ad metam septi- mam puenerit: in primo ad huc stadio esse se credat: ut prius cursum peragat. q̃ ad cursuram succinctus ac cesserit: Deniq; ut prius mori se sentiat: q̃ uiuere in- choauerit. Audite quo rẽ deducã. si annus ille uerus est annus quem magnũ. uel potius maximũ uocant: quo eadẽ positio cæli siderũq; cursus existit: q horũ quos nos uocamus annoꝝ milia aliquot cõplectitur homo nemo q̃tũ uis annosus & senex dimidiatũ ui tæ mẽsem uixisse existimabitur. & ita nullus annus nullus mẽsis i æuo hõis. uel diuturno numerabit̃.

Quarta solis. Quinta martis. Sexta iouis. Septima saturni.

Quidã olĩ ex numero philosophoꝝ librũ condi dit: quo docebat quẽadmodũ hoĩes nõ senescerẽt. & iuuẽta ppetua iugiter fruerẽtur. uellẽ nobis aliqd ex eo medicamẽto ꝓpinari: quo nullũ foret p̄ciosius si usq̃ repiret̃. Sed cũ nusq̃ repiat̃. nihil illo fabulosi9. Meritoq; Galẽus i libro περι του μαρασμου. i. de tabe Philosophũ illũ tãti mũeris ꝓmissorẽ. ut ridicu lũ nugatoriũq; deridet: atq; subsanat: qui de homini b9 ñ senescẽdis disciplinã ꝓfessus tñ ipe cõsenuerit,

Liber, ne senescant hoies.

Galenus.

Vanitas Democriti. similis a Democrito pmissa uanitas de corporibus hominũ reuiuiscendis. qui nõ reuixit ipse.

Ergo homo cũ bulla sit eoq; magis senex imortalia ne speremus. cũ nihil sit mortalitate nostra mortalius. ne spiremus superbiam cũ nihil sit nostra fragilitate fragilius. Singulos dies singulas uitas putemus. euntes cubitũ dicamus uixi. & quẽ dederat cursum fortuna peregi: ille enĩ beatus degit. cui licet in diem dixisse uixi. quis quis dixit uixi quotidie ad lucrum surgit. Sit mens nostra haud quaq̃ de crastino sollicita: nam qui pendet ex crastino pdit hodiernũ. Tu quãcũq; deus tibi fortũauerit horam Grata sume manu. nec dulcia differ in annũ. Viue memor q̃ sis eui breuis. Deniq; simus memores illius oraculi famigerati quod inquit. γνωθι σαυτον cognosce te ipsun. Quod q̃ late pateat q̃ multiformiter interpretetur anno proximo scite opinor copioseq; disserui. Itaq; cludamus prouetbialem hanc /q; homo bulla est/disputationem cum Plinio dicentes. Is demũ profecto uitã æqua lance pensitabit: qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit. sed iã tẽpestiuũ est. ut exequamur reliqua propositi: & prouerbia prout cœpimus morali succulentaq; explanatione pensitemus. Vos ut cepistis attendite: succinctior enim breuiorq; in singulis deinceps ero: ut siquid nauscæ ex primi prolyxitate collegistis. id reliquorum breuitate discutiam.

Vixi.

Paroimia græcorum est γονῦ κνημησ εγγιον. idest genu crure propius est. dicitur autem de his q̄ se ipsos magis q̄ amicos diligunt: cui consimile est illud apud nostros uetus uerbũ/oẽs sibi esse melius malle q̄ alteri. & illud/egomet sum proximus mihi. consimilis quoq; est illa prouerbialis plautina sen/tentia/tunica pallio propior est.

Paroe/mia. Genu cru re ꝓpuis. Tunica propior pallio.

Narrãt græci quẽdam cũ uideret fratrẽ/& fratrem hoc est fratris filium bellu oppressos periclitari: protexisse ex duobus fratrem: dixisseq; hoc ꝓuerbiũ γονυ κνημησ εγγιον. i. genu crure est propiquius: tãq̄ frater potius iuuãdus fuerit/q̄ fratris filius: cuius proximitas & gradus est arctior. Docemur autẽ hoc adagio. ut in nobis sit caritas ordinata: sicuti eccle/siastica documenta præcipiunt. ne ordine præposte/ro posteriores prioribus anteponamus. in plurimis autem ut inquit scitissime origenes ĩ cantici omeliis charitas inordinata conspicitur. Qui quod in primo loco diligere debent/diligunt in secundo. Quod in secundo diligunt in primo. & quod oportet amare quarto amant tertio. & rursus tertium in quarto: & sic in plerisq; ordo est in amore præposterus: atq; cõ/fusus. Vnde fit. ut aliquando pallium tunica/& crus genu sit propius.

Fraternꝰ. Orige nes. Caritas inordi nata.

Lex naturæ deposcit/ut secũdũ nos diligamꝰ pa rẽtes dei filios/mox domesticos nostros. ꝓpior ẽ col ligatio ĩteriorq; sotietas cũ ciuibus q̄ cũ externis. hic

Ciuis ex/terno an/teponen dus.

Exemplũ illud exẽplũ dignũ memoratu. Alcamenes atheniẽ
Alcamẽis sis & Agoracritus parius. in scalpẽdo marmore signi
Signifex fices clarissimi, phidiæq; discipuli inter se ambo cer
tauere ĩ signo ueneris faciẽdo: uicitq; alcamenes suf
fragiis atheniensiũ: q cõtra peregrinũ ciui suo suffra
gati sunt ueluti cõcinentes: Tũica pallio ꝓpior est.

Natura rerũ parens induit nobis inoleuitq; ĩ ipis
statĩ prĩcipiis qbus nati sumus: amorẽ nostri & cha
Nihil no ritatẽ ita prorsus. ut nihil qcq̃ esset charius pẽsiusq;
bis chari⁹ nobis q̃ nosmet ipsi: ut quisq; in se ipso suisq; rebus
q̃ nos. prouerbium comprobet. γονυ κνημησ εγγιον ge
nu crure proximius.

Interdum tamẽ usu uenit. ut nimio nostri amore:
Philautia & ut græci dicunt philautia peccemus. quæ ueluti oc
cæcatos reddit. & a recta semita trãsuersos trudit. ut
uitia nostra excusare malimus q̃ excutere: ut dum il
lud pertĩaciter asserimus Tũica pallio propior est:
nec tunicæ nec pallii ueram rationem habeamus.

Ex hac nimirũ philautia fit, ut unusquisq; se pri
mũ eius artis, quam profitetur artificem iactitet: ut
sese inter summi subsellii uiros ostentet: in secundis
tertiisq; consistere erubescens. hoc agitedum exem
plis illustribus nec inuulgatis ostendatur.

Exemplũ Xerses ille potentissimus persarũ rex: qui ut oẽs
notabile. nouere, maria ĩambulabat, Terras nauigabat, cuius
Xerxes. copiis militaribus flumina non suffecere: cuius clas
sibus angusta fuerũt maria. qui multitudĩe sagitta

rũm cælum obũbrabat: indicto bello terribiliter græcos inuaſit. Sed ſicut introitus in græciam fuit formidandus. Ita exitus erubeſcẽdus. ſiquidẽ nauali apud ſalaminam prælio profligatus fugitiuo ſimilis e græcia turpiter aufugit.

Græci poſt partam inclytam uictoriã. & prædam hoſtilem diſpartitam ad iſthmũ nauigauere: daturi præcipuum præmiũ græcoꝶ meritiſſimo: qui in hoc bello præclariſſime rẽ geſſiſſet. Itaq; iuſſi duces ſunt ſuã quiſq; ſentẽtiam ſcriptã deferre in arã neptuni: quẽ nam ex oĩbus primũ/ & quẽ ſecũdũ iudicarent. Ecce tibi philautia. ecce tunica pallio ꝓpior. Quiſq; ſe primũ ſcripſit: ſe ſe illũ qui præſtantiſſimus oĩum extitiſſet exiſtimãs. Secũdas uero partes ferme oẽs dedere themiſtocli. ex quo is primus recte iudicatus eſt. qui ĩ cæterorũ iudicio ſecundus habebatur.

Quis primus.

Quis ſecundus.

Quiſq; ſe primũ ſcribit.

Themiſtocles ſecũdus iudicatur.

Conſimilis philautia. & nimius ſui Amor apparuit ĩ illis quoq; laudatiſſimis artificibus: qui ueniẽtes in certamẽ/ fecerũt ex ære amazonas: quæ cũ intẽplo epheſiæ Dianæ dicarẽtur placuit eligi ꝓbatiſſimã ipſoꝶ artificũ q̃ præſentes erant iudicio: Quiſq; ſuã primã iudicauit/ cũ oẽs ſecũdã a ſua amazonem polycleti iudicaſſent. Itaq; illa cunctis prælata eſt. & prima merito habita. quæ omniũ iudicio ſecundas obtinebat: Iccirco illi caſtigatione cenſoria digni uidentur: qui ſe ipſos maxime amant. qui græco uocabulo φιλαυτοι ideſt ſui amatores appellantur. Sit

Amazon polycleti cũctis antepoſita.

Philauti.

equidem in beneficiis dandis tunica pallio propior sit & genu crure proximius/ut scilicet ĩ amicum magis q̃ ignotum benefici simus. ut domesticum/ut necessarium/ut familiarem extrariis anteponamus: ut nostris prius q̃ alienis opitulemur. hæc est ordinata charitas. hic ordo diligendi. Sed sæpe multa interueniunt propter quæ magis peregrinus q̃ ciuis/extrarius q̃ domesticus sit fouendus: subleuãdusq;: Quod nisi feceris male audies infamiaq; pulsaberis: Apud maiores hoc obseruatũ est ut inopera dãda officioq; faciundo hospites cognatis affinibusq; anteponeretur/essentq; potiores.

Hospites cognatis antepone bantur.

Et sane Romani quoq; exemplis latina micat historia/ tãtopere alienigenas fouerunt. ut peregrini Romæ regnauerint. ut claudia gens ex sabinis in patricios cooptata sit: ut Portii tusculo. corũcani camerio in senatum asciti sint. ut. Cor. Balbus maior/homo externus & in extremo oceano genitus. hoc est gaditanus ad fastigiũ cõsulatus aspirauerit: dẽiq; ut iuridicũ magistratũ romæ eẽ uoluerit: q ius diceret peculiariter pegrinis. uñ & pegrinus p̃tor nũcupat9.

Peregrini allecti in senatũ. Cor. balbus maior. Pretor peregrinus.

Itaq; decet uirũ prudentẽ solerter cũcta ppẽdere & puerbii meminisse/Quatẽus res/ Ratioq; pmiserit: Alioq si dixeris/tũica pallio ppior ẽ/ ita retaxari poteris. Nec palliũ/nec tunica qd sit: satis pbe nosti.

Aristoteles in. ix. Ethicorũ meminit huiusce prouerbii græci. γονυ κνημης εγγιον. memorat & illa.

ισοτησ φιλοτησ .i.eqlitas amicicia:& μια ψυχη anima una. & φιλων παντα κοινα amicorũ oĩa comunia. ostendẽs hæc uniuersa cõpetere ad eum. qui maxime sibi est amicus. & ꝙ se ipsum maxime amare oportet: Quod totũ discerniculo Philosophico diiudicat.& philosophica grauitate perpẽdit:hoc modo. Bonũ inquit uirũ oportet. φιλαυτον ειναι. i. sui esse amatorem. Nam & sibi ipse & cæteris proderit agendo honesta. prauũ autem nõ oportet:nãqꝫ & sibi nocebit/& propinquis. affectus prauos sectãdo. Demus ergo operam ut bõi simus. ut & nobis & cæteris ꝓdesse possimus: ut φιλαυτοι idest nostrimet amatores cum laude dicamur. Deniqꝫ ut possimus decenter dicere &conducenter: γονυ κνημησ εγγιον genu crure propinquius / & tunica pallio propior est.

Aequalitas amicicia. Amicoꝝ oĩa cõmunia.

Paroimia. apud Græcos inclyta est. νομοσ και χωρα idest lex & Regio: qua significatur ꝙ non omnibus unus est uiuendi mos. non lex nõ cultus/ Sed singulas nationes propriis uti legibus:& singulis gentibus suos esse ritus peculiariaqꝫ instituta. unde ius ciuile uocatur iureconsultis ius proprium cuiusqꝫ ciuitatis: quæ & iura municipalia dicuntur. uerum cũ uarietas abstergeat aurium fastidium: sitqꝫ/ ut camenæ græcæ canunt/omnium iucũdissima: hac utemur uarias capitulatĩ memorantes priscarum nationum leges & ritus.

Prouerbium. Lex & regio. Ius municipale.

14

Lex Gordiorum

Gordiorum populorum lex est, ut regē eligant eū. q sit ipsorū pīguissimus habitissimusq;. Vbi strigosus & macer de regno non cogitat. Syrracei Regē faciunt procerissimū grandissimūq;. Vbi pomilionibus & pygmeis nulla aspirandi ad regiū fastigiū spes. Carthaginenses imperatorē eligūt nō secundū nobilitatem sed secundū uirtutem. Vbi stēmata imaginesq; fumosæ nil prosunt nobili ignauo & inerti. Iidē pueros patricios ingenuosq; Saturno īmolant. uñ fit, ut apud illos malis celebs esse q̄ maritus, orbus q̄ pater. hanc legem tetram: & ī humanæ crudelitatis plenam signat Silius his uersibus: Mos fuit in populis quos condidit aduena Dido Poscere cede deos ueniam, ac flagrantibus aris Infandum dictu paruos imponere natos.

Rex eligitur pīguissimus.
Rex fit āplissim9
Impator ob uirtutem.
Pueros saturno uictimāt.

Persæ inter uina magnis de rebus cōsultāt: quas firmiores putant q̄ quæ in sobrietate tractant̄: Vbi hydropotæ idest aquæ potores ut mali cōsiliatores exploduntur: Vbi consiliariis abstemiis. & inuiniis nō est locus. Item reges ut deos uenerant̄: ea adoratione quæ. προσκυνησισ uocat̄. Apud eosdē filius ante quīquēniū in cōspectū patris non uenit More probatissimo, siquidem decedens īter educationem ætate illa infantili, nullum uel minimum affert patri moerorē tristiciāq;. Consimilis quoq; gallorū mos: q suos liberos nisi cū adoleuissent palam ad se adire nō patiebantur: filiūq; in puerili ætate in publico in

Hydropotæ.
Inter uīa consultatio.
Inuinii.
Proscynesis.
Filius añ quimatū a patre ñ uisitur.

cóspectu patris assistere turpe ducebant. Apd eosdē pro uictimis homines īmolabantur.

Gallorum mos

Apud parthos plures uxores uni uiro maritant. & cū cómodius sit, ut una duobus nupta sit: q̄ ut uni duæ nubant. illi p īnumeras cóiuges uolutantur. instar gallinaceorū salacissimi: Neq; salacitate nimia fatiscentes. Quibus herba illa theophrasti habēda foret: Cuius tactu auctor ille grauis tradidit septuagesimo concubitu durare libidinem.

Herba theophrasti ad coitum.

Apud eosdem lex erat, ut filias. sorores matres quoq; ipsas īmatrimoniū ducere liceret. & quæ apd nos infanda sunt coniugia, apud illos legitima habebantur. quod totū ut barbaricū ac detestabile prorsusq; ferinū sic suggillat & execratur lentulus apud Lucanū. Nū barbara uobis ē ignota uēus: quæ ritu ceca ferarum. Polluit īnumeris leges & federa tedæ coiugibus: thalamiq; patent secreta nephandi. Inter mille nurus. epulis uexana meroq;. Regia nō ullis exceptos legibus horret cócubitus. tot fœmineis cō plexibus unū: Non lassat nox tota marem. iacuere sorores In fratrū thalamis sacrataq; pignora matris.

Lucanus in incestū parthorum.

Magi quoq; qui Philosophi sunt persarū ex ritu diræ supstitionis nascūtur ex infando matris filiiq; concubitu. Quod & Catullus ostendit illo uersu. Nam magus ex matre & gnato gignatur oportet: Si uera est persarū impia relligio. apud eosdem fas nō est ex puere ī mare, lauare corpus in flumine, & me

Magi Persarum Phi[losophi]

Magi ex cócubitu matris & filii.

Persarum mo[s]

15

iere in amnicas aquas: naturam eam talibus usibus uiolari existimantes.

Trausi
Luctuosa puerperia.

Trausi. q sũt thraciæ populi habẽt luctuosa puerperia fũera lætabũda. nãq3 edito puero. propiqui eũ circũsidentes cõploratione ꝓsequũtur. recensentes quascũq3 necesse est illi: q̃ uitã ingressus sit: perpeti humanas calamitates: eũ uero q fato fũctus decesserit p lusum læticiãq3 sepeliunt referentes quot malis sit liberatus: tãq̃ mors eripiat homines a malis non a bonis. Res hæc in ædibus bentiuolorũ in ambulacro uiridarii graphice depicta est Monochromateo genere picturæ. cui sub scriptũ legitur nostrum hoc monostichõ. hi uitæ erũnas deflẽt. hi fũera plaudũt.

Hi uitæ erũnas deflent.

Massagetæ.
Exẽplũ cratetis.

Massagetæ in uia in propatulo / sine pudore concũbunt tãq̃ cynicorum dogmata probent. & cratetis sectentur exemplum. qui in porticu in loco celebri coram luce clarissima cũ uxore hipparche cõcubuit: quos zeno. iniecto palliastro a circũstantis coronæ obtutu defendit protexitq3.

Alãi creophagi.

Alani creophagi sunt hoc est carnibus alũtur pane non uescentes. a dogmate pythagorico deuii penitusq3 abhorrentes.

Icthiophagi.

Ichthiophagi solis piscibus uictitant / unde & nomen. tãq̃ illorum sectam emulentur / quorũ uita pisculenta est: esu carnium interdicto.

Galactopotæ.

Galactopotæ lacte nutriũt: qd & nomẽ ostẽdit.

Egyptiorũ mos iste cõuiualis memoratur. ex li

gno simulacrũ mortui factũ longitudine cubitali si millimũ uero circũfert unus in cõuiuio/ostendensq; id singulis coepulonũ ait: tu in hunc intuens. ede bi/be lude talis post mortem futurus: Quem ritum si gnat & silius canens / egyptia tellus corpora & a mẽsis exanguem haud separat umbram.

Mos egyptiorũ. Ede bibe

Silius

Iidẽ egyptii sed & ethiopes. & colchi circũcidunt genitalia: qđ nũc prope peculiariter iudei obseruãt: q octauo die cultro petrino ex mosaica lege pueros circumcidunt. Iidem quolibet die saturni. hoc est singulis sabbatis feriati ociantur. Quod illudit Sene/ca ostendens septimam uitæ partem perdere iudeũ. cui ut ĩquit Satyrographus septima quæq; fuit lux ignaua. & partem uitæ non attigit ullam.

Circũcisio. Sabbatũ dies saturni.

Iuuenalis

Germanorũ uita oĩs antiquitus in uenationibus consistebat. oẽs instrumẽto uenatorio ĩstructi feras uestigabant. ita duriciei corporis firmitudiniq; stu/dentes. Quod genus exercitationis. ut uirile maxime probat Plato libro. vii. de legibus.

Germão/rum uita ĩ uenatu.

Possem exempla hoc genus prope infinita con/gerere. sed occurendum est facietati: cum satis supq; constet ex antedictis uerum esse prouerbium. quod ait. νομοσ και χωρα lex & natio. ex quo illđ quoq; cõmonemur plus in hominibus pollere leges & ritus q̃ lui sideralem: qua mathematicis cuncta cõfieri est persuasissimũ: Nec enim ulla positura stellarũ & radiatio esse potest: quæ omnes iudeos impellat ad

Plus lex pollet q̃ sidera.

circũcisionẽ octaua die faciendã: ubicũq; nascantur. nec possibile est oẽs eũdẽ habere horoscopũ eãdẽq; geniturã: sed ex præscripto legis hoc fieri certum est. Sic & christiani tincti fiunt hoc est baptizati non ex sidere natalitio, sed ex dogmatis nostri instituto.

Tĩcti christiani ex lege.

Magussei qui.

Nec apud parthos. ac persas Magussei: sic enim appellãtur incesta matrimonia ineuntes: habent oẽs in natiuitate Venerem in domo Saturni cum saturno cõiũctam: quæ radiatione martis maleuola aspiciatur. nec germani omnes habent horoscopum in quarta parte leonis, nec oriente canicula nascuntur: quibus sideribus horoscopantibus. ex sideralis scientiæ placitis uenatores producuntur.

Lex getulorum.

Apud getulos lex est a mulieribus agros coli, Domos ædificari: omnia odoramenta unguentaq; aspernantibus: uestes quoq; infectu coloris prætiosas fastidientibus. e cõtrario uiri hisce oĩbus oblectantur cũ sint tamen bellicosissimi. nec tamen dicendũ est fœminas omnes getulorꝝ ĩ Capricorno aut Aquario male affectam uenerẽ habuisse: nec uiros oĩs ĩ Ariete una cũ marte uenere constituta natos esse: Quod fortes simul & delicatos efficere uiros chaldeorum siue mathematicorũ decreta conclamant.

Cætera de genere hoc adeo sunt multa loquacẽ delassare ualent fabium. Sat nobis sit sũmatĩ ista libasse. nec in hæc diuertisse fuerit alienũ ꝓpter inuulgatã assertionẽ: qua traditũ ẽ, oĩa quæ agũt homĩes

& minutissima quæq; fieri ui siderali fatiq; decreto. Nos potestati stellarum multa imo maxima tribuimus: Non inficiamur terrena celestibus ancillari: esseq; ipsius fati necessitati obnoxios mortales. qđ & mox paulo planius liquebit. Sed & libertatem arbitrii & legem & cõsuetudinẽ plurimũ pollere ĩ hominib9 alacriter asserimus: id quod præter cæteros sentit Apollõius Tyaneus: qui ait apud Philostratum homines naturæ legiq; seruire. Alioqui si homines nihil sua sponte, nihil arbitratu suo faciãt sed ducentibus stellis & aurigantibus: non plane homines non λογικα ζωα idest rationalia animalia: sed ludicra quædam præstigiatorum & ridẽda neruis mobilia esse uidebuntur. (Apollonius. Hoĩes seruire legi.)

Ex hoc eodem prouerbio, quod est νομοσ και χωρα lex & natio, admõemur pulchrum esse multas terras peragrarĩ, multarũ nationũ leges & mores inspicere. Pars sapientiæ non minima est nouisse gẽtes multiiugas & gentium ritus. Sic poetæ heroas illos singulari præditos sapientia fuisse declarant: qui peregrĩatores extitissent multaq; loca erroribus diuturnis peragrassent. sic ille ingeniorum fons Homerus Vlyssem præconio uirtutis extollit: qui mores hominum multorũ nouit & urbes. Ex hac laude cẽsendus est Protonotarius meus Bentiuolus. qui suscepta hierosolymaria peregrinatõe. uoluit præsens oculis contemplari loca religiosissima: quæ auribus (Peregrĩatio laudabilis. Protonotarius Bẽtiuol9 petiit hierosolyma.)

abſēs celebrari quotidie īaudiebat:q cū plautino mi
Pluris oculatus teſtisq̄ auritus. lite cōgruēs dicēte pluris ē oculatus teſtis unus q̄ au/
riti decē: Duce religione ītrauit maria magnas terras
obeūtia/& pēitiſſimas iudeæ gētes acceſſit. Hieroſo
lyma quē iudeæ umbilicū tradūt ītroiuit. ubi tēplū
Vmbilic9 iudeæ illud Solomōis famigeratū: & cætera monumentis
hiſtoricorꝝ loca celebrata pſpexit. Syon aſcēdit: quæ
Syon ſpecula. arx uel ſpecula interp̄tatur. Vbi ſepulchrū Domini
ſanctitudinis & uenerationis plenū uenerabundus
ſalutauit. & ſane ſacrā ſcripturā lucidius is intuebi
tur. ut inqt Diuus Hieronymus: q iudeā oculis cōtē
platus eſt: Sicut græcorꝝ hiſtorias magis intelligunt
qui uiderint athenas. Laudabile eſt fuiſſe hieroſoly
mis: & ſi laudabilius eſt hieroſolymis bene uixiſſe.
Cōmonefacit nos frugiferū hoc prouerbiū νομοσ
και χωρα ut ex contēplatione uariarū nationū &
morū: quæ laudabilia ſūt & ſancta emulabūdi ſecte
mur: quæ culpabilia & obſcena factu uitabundi re/
pudiemus.

Prouerbium. Turture loquacior ¶ Paroimia grecorꝝ ē τρυγονοσ λαλιστεροσ tur/
ture loquacior: quæ de loquutuleis: & blacteronibus
atq; ī uerba prouectis hominibus dicit᷑: quoniā tur/
tures nō ſolū ore: ſed etiā poſterioribus mēbris reſo
nare ac obſtrepere credūtur. Docemur hoc ꝓuerbio
ſalubriter & ſcite ne ſimus futiles. & īmodici loquu/
tores ne os noſtrū ſcateat uerbis lapſantibus / ne lo/
quacitatis neuo deuēuſtemur: cui cōſimile eſt alterū

illud. το Δωδωναίου χαλκείου lebes dodoneus cuius meminit menander. Fuit enim dodone lebes æneus supra columnam in sublimi positus, puer autem & ipse ex ære fabrefactus in altera cominus columna constitutus flagellum æreum tenens flante uento lebetem æneum persæpe circũactus percutiebat, & ita diu lebes ille resonabat. Vnde adagium hoc ortum est de garrulis & nimium diu tinnientibus. Quod ne de nobis merito dicatur, etiam atq; etiam cauendum est. Natura nos tacita quadam institutione formauit ad parciloquium quæ duas homini aures dedit, os unum. ut plura uidelicet audiret q̃ loqueretur. In multiloquio ut inquit Solomon in prouerbiis peccatum non deerit. Contra sermoni parci. multis de causis salutare est. ut inquit prudentissime Plinius. Multi impendio loquaciores sæpenumero uoces effutiunt: quæ mox per iugula reuertũtur. & sæpe lubricum linguæ trahitur ad pœnam: q̃uis iureconsulti non trahendum esse præcipiant ad legem Iuliam maiestatis. ut inquit ille nescit uox missa reuerti. & simul emissum uolat irreuocabile uerbum.

Lebes dodoneus

Lubricũ linguæ.

Hic laudatus Xenocrates ille Platoicus: q cũ maledico quorũdam sermoni taciturnus itereffet. uno ex his quærẽte cur solus taceret, scitissime respõdit, qa dixisse me inqt aliquãdo pœnituit, tacuisse nũq̃: Græci dicũt. ψυθιρου ανδρα εκβαλε στης οικιας

Xenocratis respõsum.

Adag

Symbolũ pythagoræ. Hirũdo eliminanda. Silentiũ pythagoreorum.

idest hominẽ loquacẽ ex edibus tuis explodito. cui concinit symbolũ illud pythagoræ, hirũdinẽ in domo non suscipiendã, quod significat garulos & uerbosos homines sub eodem tecto non habendos. hic ẽ ille Pythagoras primus philosophiæ nũcupator q loquacitatem improbans discipulos elinguabat: nihil eos prius docens q̃ tacere: Vbi autem erant silentio eruditi & εχεμυθιαν idest taciturnitatem bene didicerant, tunc uerba facere & quæ opinarentur exprομere potestas erat: sed hoc erat primũ sapientiæ rudimentũ meditari condiscere, loquitari dediscere. nec omnes pari tẽpore elingues. sed alius plus alius minus tacebat. loquaciores in quĩqueniũ uelut exilio uocis puniebantur: bonum est auditores optimi nõ nũq̃ pythagorissare & εχεμυθιαν pythagoricã perdiscere: idq; facere. quod melissium mecenatem factitasse accipimus: q silentiũ trienio sibi impauit.

Silentiũ mecẽatis. Fauete lĩguis. Pascito lĩguam.

In sacris priscorũ ethnicorũ. hoc est gentiliũ silentium tãq̃ salutare præcipitur, in quibus notissmũ est illud uerbũ: fauete linguis: quo silẽtium imperatur: ut rite peragi possit sacrum nulla uoce mala obstrepente. alterũ est sacrificale uerbũ minus uulgo notũ in eãdem sentẽtiam, pascito linguam hoc est coerceto cõtineto taceto. Nãq; ut scitissime refert hieronymus & in Decretis canonicis. Di. v. de consecratione repetitum est, uerborũ multitudine nõ flectitur deus: qui non tã uerbis q̃ corde est adorandus. hic ĩ ceri

monia Romanorum diua angeroa digito ad os admo to silentiũ denuntiabat. huc quoq; pertinet Arpocrates egyptiacae religionis deus: qui figurabatur ore obsignato uocẽ praemens digitoq; silentiũ suadẽs: Cũ igitur silentiũ salutare sit. garrulitas stulta & detrimẽtosa: caueamus ne de nobis prouerbia duo merito dicãtur: τρυγονος λαλιστερος. i. turture loquacior & Δωδωναιον χαλκειον. Dodoneus lebes. Ne similes simus mulierculis: quae lingulacae sunt & largiloquae: de quibus dictũ est. nullã inuentã esse mutã in oĩ saeculo. & cũ nihil aeque foeminas ornet ac silentiũ: quod graece dicitur σιγη κοσμον φερει ταις γυναιξι Foeminae nostri saeculi. haec ornamenta non norunt. cultũ hunc repudiant. & schola Pythagorae obturata gymnasiũ loquacitatis aperuerunt. ubi sine Doctore dociles: imo ubi omnes magistrae sunt: tam ueteranae q̃ tyrũculae. Vbi tot pariter pelues & tintinabula dicas pulsari. & enim ut inquit uerissime Plautus suppellex muliebris est clamor.

Angeroa

Arpocrates.

Linguulacae foeminae.

Gymnasiũ loquacitatis.

¶ Nos uero decet meminisse: quẽadmodũ natura uallũ dentiũ opposuit petulãtiae uerborũ cohercendae. Quod Homerus appellat ερκος οδοντων. ut ita uerba. quae uolantia poetae appellant detractis pĩnis intra sepimentũ hoc cohiberentur. bene enim existimatum est orationem non in ore nasci debere: sed in pectore. linguãq; quibusdam quasi uĩclis suffrenandã. Nam ut inquit hesiodus. γλωσσης τοι

Vallum dentiũ.

Hesiodus

θησαῦρος ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος. idest opti/
mus est homini linguæ thesaurus.

Ennius.

Ennius ĩ homine graphico absolutoq; laudat im
primis līguæ parsimoniā. illo uersu. Secūda loquēs
ĩ tēpore cōmodus & uerbo℞ uir pauco℞. Oratio flac
co datū est uaticiniū: Garulus hūc qñ cōsumet cūq;:
loquaces: si sapiat: uitet. Nos ergo ne garulo℞ garu
litate cōficiamur uitem⁹ loquaces. & ipsi ꝓcul simus

Tersites homericus.

a Tersita homerico. quē ἀμετροεπῆ. i. sine fine uer
ba fundentē: Maximus poetarū eē scribit. Tacendū
semꝑ est ut olī dixit Maro noster nisi cū aut tacitur/
nitas sit obfutura. aut Oratio ꝓfutura. Græci canūt.
κρεῖττον σιωπᾶν ἢ λαλεῖν ἃ μὴ πρέπει. & ου/
δὲν σιωπῆς ἐστι χρησιμώτερον. idest melius
est tacere q̄ loqui indecora: nihil silentio est utilius.

Ego adeo ꝓuerbiū hoc cauendū cēseo: turture lo

τρυγόνος λαλίστερος. Cicada acāthina. Rana seriphia. Taciturnior turdo.

quacior: ut suadeā potius illud alterū τέττιξ ἀκα/
νθινος. i. cicada acāthina: & illud βάτραχος σερί/
φιος idest rana seriphia: quod de mutis dicitur. & ta
citurnis. siquidē mutas eē ferūt minimeq; canoras
acāthinas cicadas. & item ranas in seripho insula ob
mutescētes progigni: Mali equidē dici ut est in alio
græco℞ prouerbio. κωφότερος κίχλης idest taci/
turnior turdo. q̄ turture loquacior. sed cum uirtus sit
quædā. ut græci dicūt μετριότης. idest mediocritas
noli tamen ita seruare silentiū. ut silentio peream. id
quod amyclis ferunt contigisse. Vnde scite lucilius.

mihi necesse est loqui. nam scio amyclas tacendo periisse. Scitū quoq; est illđ. Caput sine lingua pedaria sententia est: & ut inquit Flaccus. Cū uitant stulti uitia in contraria currunt. Ego in me cupio probari illud Oratianū. Dii bene fecerunt inopis me. quodq; pusilli finxerūt animi raro & per pauca loquētis. Lī gua quæ animi interpræs est. ut ait Lucretius animi sensa expromat nō ineptias. Occurrat hoc ī loco fortassis auditor Catus & solers. inquiens. qđ tu magister. qui tātopere probas laconismon. & laudas linguæ parsimoniā tam linguax es & largiloquus. cur qđ in aliis carpis. id in te insigniter ostentas?

Amyclæ silētio periere.

Lingua qd sit

Lachonismo

Audi auditor bone. loquacitatem futilem & īscitam taxamus: multiloquiū carpimus. in quo nulla subiecta sententia est. nec scientia. Sed si orator ex prōptuario litterario erudita depromit idq; longa facit oratione: non tā loquax q̃ facūdus est habendus. nec illa tā loquētia existimāda q̃ eloquētia. Cicerōis oratio ut ꝓximo utar argumēto ea dicit̄ eē optima: quæ est lōgissiā: qđ ita? Quia eloquētissimus. eruditissimus. elegātissimus ē. hæc aūt fandi copia. & dapsilis dicendi ubertas cū in cæteris Tullianis uoluminibus elucet: tū in orationibus est eminentissima. de quibus dicere possumus id qđ de Platonis oratione phauorinus dicere solebat: si ex Ciceronis orationibus uerbū aliqđ demas mutesue. atq; id cōmodissime facias de elegātia tamē detraxeris. Nō sūt lōga

Loqntia eloqntia.

Phauorinus đ oratione platonis.

quibus nihil est quod demer possis. & sicut arbores
Laus nihil perinde ac proceritas atq; altitudo cõmendat.
ita Ciceronianas orationes nihil magis q̃ copia atq;
ubertas exornat: quarũ uirtutes multiiugæ sigillatĩ
quotidianis lectionibus explicabũtur: & sole clarius
apparebit. q; prouerbium. τρυγονοσ λαλητεροσ
Turture loquacior. non cadit in Ciceronem. nec in
alterum quẽpiam/qui fluento eruditæ ac lepidæ ora
tionis inundet. sed in eos: qui cum loqui nesciant ta
cere non possunt: qui futili garulitate diffluentes ea
loquitantur. atq; deblacterant/inquibus nec pes nec
caput appareat. De quibus dici potest tertiũ quoq;
illud frequens apud græcos adagiũ. γραωμ υθλοσ
Vetularũ idest anicularũ deliramenta & nugæ. Quod uitium
nugæ. procul abfore dictis nostris scriptisq; promittimus:
Quod ũt impresentia re magis q̃ uerbo præstem/cõ
pendiosiora percurrã. & quãtũ adhoc prouerbium
pertinet uerbum non amplius addam.

Prouerbium est Platonicũ. αμαγκη ουδε θεοι
Necessita μαχονται. idest aduersus necessitatẽ nec dii qui
ti cedunt dem pugnant: quo significatur necessitati nihil resi/
dii. stere. ac reluctari posse: Apud Liuium ait. L. lentu/
Liuius. lus pareatur necessitati: quã ne dii quidem supant:
Apud eũdem ĩquit messius uolscus: necessitate: quæ
ultimum ac maximum telum est superiores estis.
Palladi9 Scite & eleganter a palladio dictum est. Necessi/
Dioÿsius tas feriis caret: Dixit Dionysius necessitati etiam

dei cedunt: Iosippus in bello inquit nihil est necessi- Iosippus.
tate pugnacius.

In Decretis canonicis. D. prima de cõsecratione.

Necessitas legẽ non habet. A Valerio maximo, Ne
cessitatis leges amarissimæ: & imperia truculentissi-
ma optimo epitheto nũcupantur. Plato & plotinus
platonicus doctissime scripserunt parcas αναγκησ Parcæ fi-
idest necessitatis filias eẽ: quæ una cũ matre fusũ tor liæ neces
queant. & in cuiusq; generatione conuoluant. hinc sitatis.
platonicus alter, nõ minus nobilis Apuleius noster Apuleius
Deum inquit ultrix necessitas semper & ubiq; comi
tatur. Ille quoq; ter maximus, ut nomine ipso appa-
ret, Trimegistus docet queãdmodum ειμαρμενη Trimegi
idest fatũ & necessitas ambæ sibi inuicẽ indiuiduo stus.
cõnexæ sunt glutino. quarũ prior. ειμαρμενη rerũ
omniũ parit initia. Necessitas uero cogit ad effectũ.

Verũ cũ philosophandũ sit iuxta Neoptolemũ Philoso-
ennianũ paucis. Iã a sublimioribus ad humiliora, a phandũ
philosophicis ad historica trãsiliamus. quæ oppido paucis.
iucũdiora sunt. Et cũ multa sint ueterũ memoriarũ
documenta quibus manifestissime demõstratur ne- Necessitas
cessitatẽ esse ineluctabilẽ inuícibilẽq;: erimus in præ
sentia cõtenti hoc uno exẽplo. qđ præmanibus est:
quod ab re: quam molior haud quaq̃ est alienum: &
αναγκη de qua loquor accõmodatissimũ.

Attaginus Thebanus cõuiuio magnifice lauteq; Historia
apparato Mardoniũ ducẽ persarũ, & cũ eo honora- recondita

memorabilis. Côuiuiũ attagini.

tissimos p̃sas numero quiquaginta/totidéq; Thebanos inuitauit. eosq; in mensa alternos persam & thebanũ discũbere iussit. Aderat & huic conuiuio thersander orchomenius claritudine natalium insignis: secundũ cœnam cũ libero patri parẽtarent. & poculis indulgerent persa ille. qui iuxta thersandrũ recũbebat. hominem ut fit in conuiuali hilaritate interrogat cuiatis esset. Ille respondet. se orchomeniũ esse. Tum persa quoniam inquit tu mihi mensæ cõsors & compransor es effectus; uolo tibi sententiæ meæ relinquere monumentũ: ut ipse quoq; præscius huius rei queas tibi consulere. cernis hos persas cũ mardonio acceptos in conuiuio opipare ac magnificenter? Et copias quæ ĩ castris nostris relictæ sunt: horũ omnium paruo post/tempore paucissimos cernes superstites: & interloquendum lachrymas uberti effudit. Tunc thersander ea oratione attonitus ad p̃sam inquit non ne Mardonio hæc expedit dicere & his persis. qui secundum eum sunt ĩ existimatione? ille

Scitũ p̃sæ

autem subiecit uerbum dignum memoratu. O hospes inquit. quicquid ex deo fieri oportet id homini ineuitabile est. Nam ne credibilia quidem dicentibus credere quisq̃ uult. hoc permulti persarũ scimus & tamen Mardonium sequimur illigati necessitate.

Mardoniũ sequimur necessitate.

hæc persa thersandro orchomenio denarrauit ueridicus prorsus uates. Siquidem moxpaulo. apud plateas prælio iusto uicti & magna occidione occisi eui

denter ostenderũt necessitatẽ esse ineffugibilem: Ineffugibilis necessitas.
& illud esse uerissimum: quod uelut ex oraculo cecinit cleantes. Ducũt uolentẽ fata nolentẽ trahũt.

Ex hac necessitatis lege: quæ i impotentissima est factũ est ut ego nõ Apuleiũ prout uolebam destinauerãq; sed. M. Tulliũ de quo nihil penitus cogitarã cogar publice profiteri. cur hoc ? dicã si potero. Derã cõmẽtarios meos Apuleiãos Benedicto bibliopolæ primi nominis eidemq; chalcographo: hoc est impressori elegantissimo iã pridẽ imprimendos: ut opus absolutũ: hoc maxime tẽpore: quo studiorũ culturã auspicamur in publicũ exiret ac promulgaretur: idq; se facturũ impressor ipe recœperat. iãq; res bene succedebat. cum ecce penuria chartæ quis crederet? opus hesit ĩchoatũ. & enim proxima æstate quã torrentissimã perpessi sumus siccitate tãta laboratũ est, ut chartarii officinatores chartas glutino percurrere & cõsequẽter peragere nequiuerit. Itaq; hæc ciuitas: quæ alioq chartã finitimis populis affatĩ solet subministrare ĩopiã chartæ sensit. cuius usu cõstat ĩmortalitas hominũ. Nec hoc cuipiã mirum uideatur cũ Tiberio prĩcipe sterilitatẽ chartæ Romana quoq; ciuitas senserit: factũq; sit rei tam necessariæ inopia: ut e Senatu darentur arbitri chartæ dispensandæ. alias in tumultu uita erat. Ergo igitur cum Apuleius a carceribus ad metas impressorias progredi nequiuerit ex amimi nostri sententia: feci iuxta uetus uer-

Benedictus bibliopola & impressor.

Sterilitate chartæ laboratũ.

Vt qmus bum illud:ut quimus aiūt/qñ ut uolumus non licet/
& iuxta illud alterū. Si non potest fieri quod uis/id
uelis qđ possis. Dedi manus αναγκη idest necessita
ti. cui uelis nolis parendū est:quã ne deus quidẽ su/
perat. Verū memor ueteris prouerbii. quod ait gla
diatorem in arena capere consiliū: nec illius senten
Consiliū tiæ oblitus/qua aiunt cōsiliū sub manu nasci debe/
sub mãu. re:euestigio me ipsum consului nescio an bonū con
siliariū. consilioq; domestico usus stati censui nihil
fieri posse cōgruentius:nihilq; auditoribus utilius. q̃
ut maximo Poetarū/maximus oratorū copularetur.
Itaq; Lucio Apuleio/quem necessitas uetat. M. Tul
lium subdidi succedaneū. quod sane bono consilio
Columĩa factum uideri potest. ut scilicet duo columina doc/
doctrina/ trinarum alter Poetarum inclytissimus. alter oratorꝝ
rum. Deus. ambo extra omnem ingenii aleam positi iunc
ti irent. Iunctiq; enarrarent. & me hercules in utroq;
omnes fandi uirtutes elucescunt: de quorum laudi/
bus. melius est ad præsens tacere q̃ pauca dicer̄: cum
ad laudandum pro merito. Virgilium & Tullium.
Virgilio & Tullio laudatoribus opus sit. præterea
in libro Orationum mearum extant utriusq; scripto
ris luculenta præconia.
Parthis ¶Cæterum ne parthis mendacior ut dicitur inueni
menda/ ar: neue dicar ut est in ueteri græcorum prouerbio
cior. κρητιζειν hoc est cretas mendaces imitari: tantisper
κρητιζειν orationes Ciceronis enodabimus/Donec impressor

apuleianis interp̃tamentis extremã manũ imposue
rit. Imponetur autem continuo post solemnia domi
ni natalicia christianorũq; saturnalia: tũc fidem exol
uam / tunc nomen expũgam. & quod iã diu promisi
re ipsa præstabo. erit autem hæc procrastinatio scho
lasticis oppido q̃ conducibilis: Nãq; interea aliquot
Ciceronis orationes explicabũtur a nobis. ea diligẽ/
tia. eaq; oĩfaria eruditione. ut ianua laxissime resera
ta reliquis deinceps orõnibus oĩbus uideri possit. ut
qui uel paucissimas audierit. cæteras sine interprete
citraq; doctorẽ Adire ipse & p̱ se intelligere queat/
haud sane difficulter. Anno autem a salute domini
Milesimo quĩgẽtesimo. quẽ iubileũ nominitãt: pin
de ac auspicatissimo & memorando anno Apuleiũ
fauste ac feliciter initiabimus. Et quoniã iubilei fac
ta est mẽtio. nõ fuerit ab re pauca quædam ad iubi
leũ p̱tinẽtia. hoc potissimũ loco explicar̃: Vos ut cœ/
pistis quæso libẽtibus animis & auribus auscultate.

Iubileus res est & dictio iudeorũ. apud quos. quĩ/ quagesimus quilibet annus erat sacrosanctus. Nam ut in leuitico scriptum legimus. Deus mosi qui cum familiariter loquebatur præcepit ut annũ quĩquage simũ sanctificaret: eoq; remissio daret̃ cũctis iudeæ habitatoribus. Itaq; omnis uenditio redibat ad do/ minum. omnis possessio ad pristinũ possessorẽ. cre ditores a debito relaxabãtur. serui libertate donabã tur. & ob iubilei sanctificationẽ agri erant feriati. ex

De iubileo scitu digna.

Iubileus quid.

hoc inditū est iubileo nomē. Quod līgua hebraica. ut docet Iosephus in libris antiquitatū. significat libertatem. Quidam inter quos est Nicolaus de lira tradunt hebraico uocabulo buccinā iobel nūcupari: Unde iubilei nomē inclinatū sit: propterea ꝙ buccino tubæ & clangore. mense septimo iubileus denūciabatur. Petronius arbiter iubileū annū remissiuū significare auctor est. Itē eo pētateuchi libro: qui inscribitur numeri. Iubileus interpretatur annus remissionis. Sicut ergo apud iudeos iubileo remissio dabatur rerū corporaliū. sic nunc apud christianos. indulget remissio uel ut utar uocabulo Cypriani. Remissa peccatorū atq; noxarū. legitimus autem iubileus est quīquagesimo quoq; anno. qua in re subit admirari iudaicam institutionē: quæ ex contēplatu numeri septenarii: qui numerus est perfectissimus: iubileū obseruandū præcepisse uideri potest. Septē enī annoꝝ ebdomades. hoc est anni septies septeni cōficiūt climactera uitæ humanæ periculosū. ut merito post numerū potentissimū eūdēq; ī hominibus efficacem/ De quo ī libello Septem sapientū copiose diserui: subsequat annus iubileus plenus bonoꝝ. & beatitatis: quē cūcti mortales faustū fortunatūq; ac felicem ominātur & optant: quo cupimus animis corporibusq; defecatis mundi puriq; & perinde fœlices reliquum æuū posse traducere.

Remissa noxarū.

¶ Sicut ergo prisci: quorum īstitutionibus: uita no

ſtra formatur: Calendis Ianuarii prĩcipio anni auſpicabantur ſuas quiſq; artes: & litibus ſuperſedebant & dulcia guſtabãt. ut fœlici auſpicio totus annus iret dulcis & fortunatus. ita nos anno iubilei. hoc eſt anno libertatis/anno remiſſiõis/anno ſanctificationis/anno optatiſſimo/ad quem mortaliũ uota ſuſpirant auſpicabimur una cũ noſtris cõmẽtariis. Aſinũ Apuleianum. uere aureum. uere bracteatum. ut aureo fœliciq; auſpicatu. uita noſtra fœliciter & fortũate progrediatur: ut poſſim deinceps cõmentando, legẽdo. ſcribendo prodeſſe nepotibus. poſteritatiq; conſulere. & ut nos ingenii monumentis uixiſſe teſtemur.

Cal. Iãuarii auſpicabantur artes.

Epilogus.

Habetis uiri clariſſimi ſententias populares. nõ populari opinor trutina examinatas a nobis. ſed morali potius & litterata ſtatera ꝑpenſas. habetis ꝓuerbia quoꝝ uſurpatio minime ludicra uideri debet: cũ his ſcateãt uolumĩa Philoſophoꝝ. cũ his nõ abſtineant ſanctarũ legũ cõditores. Deniq; cũ ſcriptores oẽ genus ꝓuerbiis ꝑinde ac cõdimẽtis libros ſuos refarciant. quoꝝ hodierna explicatio & ſi iã quadã tenus lectionibus noſtris accõmodata eſt. nunc maxime adglutinetur & coherẽter adhereſcat.

Prouerbia in libris philoſophorũ.

Vulgares ſententiæ ſunt prouerbia. Vulgares ſcriptores ſũt Virgilius & Cicero. Quid enĩ magis

Vulgares Virgili9 &.M. Tullius. Quot capita/tot sentētiæ. in ore uulgi est.qd usu populari magis detritū. Docti indoctiq; / urbani & rustici opifices omnes pueri mulierculæ Virgilium Ciceroneq; nouere.nihil uulgare magis.uterq; quotidie excutitur quotidie comprobatur. & cū ex illo puerbiali uerbo/quot capita tot sententiæ fiat:ut scriptor qui uni placet/alteri displiceat.quod unus & alter probant/plusculi improbent:in Virgilio Ciceroneq; probando conspirant omnes tam amusoteri q̄ litterati. Nec tam pedibus q̄ animis uadunt In eādem sententiam laudationis/ Iamq; utrique sibi hoc laudis prope peculiariter uēdicauerunt: ut appellatione Oratoris. M.Tullius.

Orator Tullius. Poeta Virgili9. Apellatione poetæ Virgilius significentur:quorum duorum uirtus non indiga ullius præconii amplius est: Tanta claritas superfluit. Prouerbiorū doctrina seria est & frugifera ut docuimus & medulla succosior. Maronis. &.M.Tullii doctria q̄ seria q̄ frugifera sit & medulla succosa.qui nescit nihil prius scit: qui ignorat / nihil non ignorat. qui duo scriptores. quanto magis leguntur.tanto magis legendi sunt/ quorum lectio pueris necessaria.iuuēibus utilis/senibus periucūda.deniq; illi se profecisse sciant. quibus Cicero & Virgilius ualde placuerit:q haud dubie ostendunt uerum esse prouerbiū illud. πολλοι μαθηται κριττομεσ διδασκαλωρ. Multi discipuli meliores præceptoribus. Nā q, Maro. & Cicero longe doctiores Doctoribus suis fuerint. nemo

Prouerbium. πολλοι μαθηται.

unquam

unq̃ homo dubitauit: cum doctrina illorum. & nomina in uulgus ignota sint. aut per discipulos cognita: Grãmatici tradũt Sironem epicureũ fuisse Virgilii præceptorem. non ne hic inglorius ignobilisq; est cum discipulus sit gloriosissimus. inclytissimusq;? M. Tullius perinde ac gratus discipulus hanc gratiam suis magistris rependit. q eos laudabiliter celebrat. & honorifica nuncupatione percenset. In tantum dissimilis istis. qui præceptores suos. nõ solum parentis loco non habent: ut præcipitur: sed eos clanculo in angulis uellicãt cõuiciisq; proscindũt ac obtrectant. Ita gloriam indipisci sperantes: si doctoribus derogauerint: Veræ prorsus laudis expertes. nam qui obtrectatione præceptoris famam aucupatur infamiam inuenit: & in omni proborũ cœtu exibilatur: exploditur ut improbus: formidatur ut uipera fitq; odium publicum: non secus q̃ qui parentibus maledixerit. & enim præceptor Animorũ parens ac formator est: quem nisi omni uerborum honore prosequamur: nisi ubiq; locorum. ubiq; hominum honorifica mentione dilaudemus/ Impii nefarii scelerati meremur uuncupari. Quanto magis ingenue & sancte & officiose agit. M. Tullius noster. qui nominatĩ magistros suos celebrat. uidelicet in arte oratoria Menippum stratonicẽsem tota asia illis temporibus disertissimum. & Dionysium magnetem. Xenoclem adramytenum. Cũprimis uero

Contra maleuolos discipulos.

Magister animorũ parens.

Præcepto res. M. Tullii.

memorat Apolloniũ Molonem rhodiũ clarissimũ tunc dicẽdi magistrũ: in dialectica Diodorũ stoicũ. In philosophia philonem & Antiochũ. quos omnis fama obscura recondidisset. & uetustas obliterasset: nisi discipuli gratissimi monumenta illorum nomina perire non sinerent. Qui fuit tanto maior doctoribus/quanto maius est dare lumen q̃ accipere: & sane fuit necessarium/ut discipuli meliores magistris existerent. alioqui ingenuæ disciplinæ omnes iam decoxissent. Iã adnihilũ artes fere oẽs rediissẽt: quas cernimus ad sũmum fastigium peruenisse: dum proficientibus ĩgeniis prouerbiũ hoc quotidie cõprobatur. πολλοι μαθηται κριττονεσ διδασκαλων multi discipuli meliores præceptoribus. Ego quãtum ad me attinet cõnixus sum pro uiribus dies noctes incudem hãc litterariã tũdendo/ne præceptore meo Francisco puteolano homine ut tunc tempora ferebant/eloquentissimo eruditissimoq; deterior/neue minor existerem. An id assecutus sim aliorum sit iudicium. in hoc haud dubie laudandus. ꝙ ausus sum ꝙ uolui ꝙ ualui decertare cũ illo/ea uidelicet cõtentione: quæ honestissima est. In qua uincerẽ & uinci per æque pulchrum atq; magnificum est. nam ut inquit ille in magnis & uoluisse sat est. Ad hoc pulcherrimum certamen uos omnis prouoco: ut ita me cũ decertetis: sicut ego feci cum magistro meo Frãcisco puteolano/quem honoris & amoris causa nomi-

Præceptõ meus frãciscus puteolanus.

no. quem omnimodis laudibus celebro. qui litteras litteratas/ senio pene intermortuas & situ squalētes ad lucem nitoremq; cūprimis reuocauit. cui acceptū refero quicquid est in me doctrinarū. eam illi merce dem liberaliter rependens. quam mādraytus thaleti. pulcherrimam persoluit. & sane ex ludo præceptoris mei tāq̄ ex equo Troiano innumeri bene litterati exiliere: qui ad serias mox doctrinas & questuosiora studia se se laudabiliter contulerunt. Ego uero sectam doctoris: nec pēitet: fauarabiliter sectatus sum. & una mecum Decus meū Minus Roscius: quo mihi homo nemo amicior est: quem nobilium eruditissimum. Eruditorum nobilissimum appellare merito consueui: qui in hac politiori litteratura tantum profecit/ tamq; est emunctus & tersus: ut meum esse condiscipulum Symmysten consectaneum possis agnoscere: Cæterum ut domum repedemus. cupio & opto a uobis in hac pugna litteraria superari. in qua discipuli uictoria ad gloriam redundat magistri superati. & enim laus est præceptoris discipuli profectus. Ita mecum cōtendite. ut Virgilius. & M. Tullius cum suis præceptoribus cōtenderunt: quos pulcherrimo in certamine uictos plausibiliter prætierunt: Planissime ostendentes uerissimum esse hoc prouerbium. πολλοι μαθητοι κριττομεσ διδασκαλωμ. multi discipuli præceptoribus meliores. Pulcherrima possessio homini doctrīa est. ut

Laus Frācisci puteolani.

Laus Mini roscii.

Pulcheri ma possessio doctri na.

muſæ Græcorum teſtantur. canentes καλλιστον εστιν κτημα παιδια βροτοισ. compotes uos huiuſce tam præcioſæ poſſeſſionis facient. M. Cicero. & Virgilius Eloquētia in hereditate mortalibus relicta. Quoꝝ uolumina ſunt prato ſimillima. Nā ſicuti in eodem prato bos herbam querit: canis leporem. ciconia lacertam. uillica fungos. uirguncula flores: Ita grāmaticus Poeta Orator. philoſophaſter ſuis quiſq; ſtudiis aptiſſima colligent ex Ciceronis Maroniſq; penoribus. Quorum pabulum eſt citra faſtidium. eoq; ingenia maxime puerilia ac Iuuenilia ſunt ſaginā da. & cū alios dulcia/alios ſalſa/alios auſtera/alios ſubamara delectent: Ciceroniana fercula & Maroniana mire faciunt ad palatum omniū & ſtomachū. Nos uero inſtar archimagiri pulmentaria Ciceronis & Maronis per ſe eſculenta cōdimentis quoq; noſtris eſculentiora facere tentabimus. & cum ſimilitudo faſtidii mater ſit: ea conditurarū uarietate condiemus: ut ſuccum ſcitiſſimi ſaporis longeq; noto diſſimilem. guſtātibus uobis edulia Tulliana & Maroniana habere uideantur.

Similes prato. tullius & maro.

Saginandi pabulo. Tul. & Virg.

Similitudo faſtidii mater.

Quod reliquum eſt uobis gratias ago & habeo multiiugas. qui me audiuiſtis non ut pharmacopolam: Sed auſcultaſtis diligenter & libenter. ut oratorem. & ut Oratio prouerbialis a prouerbio inchoata prouerbio quoq; terminetur: uellem/ut adagium eſt græcorū αντιπελαργειν ideſt gratiam rependere

Prouerbium.

Antipelargein.

posse. quod illi usurpant de his qui gratiam beniuo-
le reponunt. πελαργοι enim idest ciconiæ senescē
tes parentes educare eosq; senio lassescentes ac ala-
rum remigio defectos subleuare humeris. ac succol
lare dicuntur: Vnde ciconia auis pia uocatur. & An- Ciconia pia.
tipelargosis remuneratio retributioq; beneficiorum
nominatur. indeq; ortum est prouerbium hoc αντι- Antipelargosis.
πελαργειν: quod beneficium retribuere & gratiā
referre significat: Cuius enarratio in calce orationis
hodiernæ sit uobis pro gratiarū actione. & huiusce
officii scholastici remuneratione.

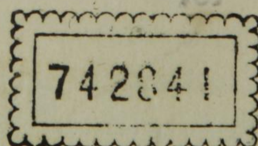
FINIS.

Philippi Beroadi Oratio prouerbialis Impressa
Bononiæ p Benedictum Hectoris chalcogra
phum accuratissimum Anno Salutis.
M. Vndequingentesimo. Die
xvii. decēbris sub diuo Ioā-
ne Bentiuolo secun-
do de patria be
ne meri-
to.

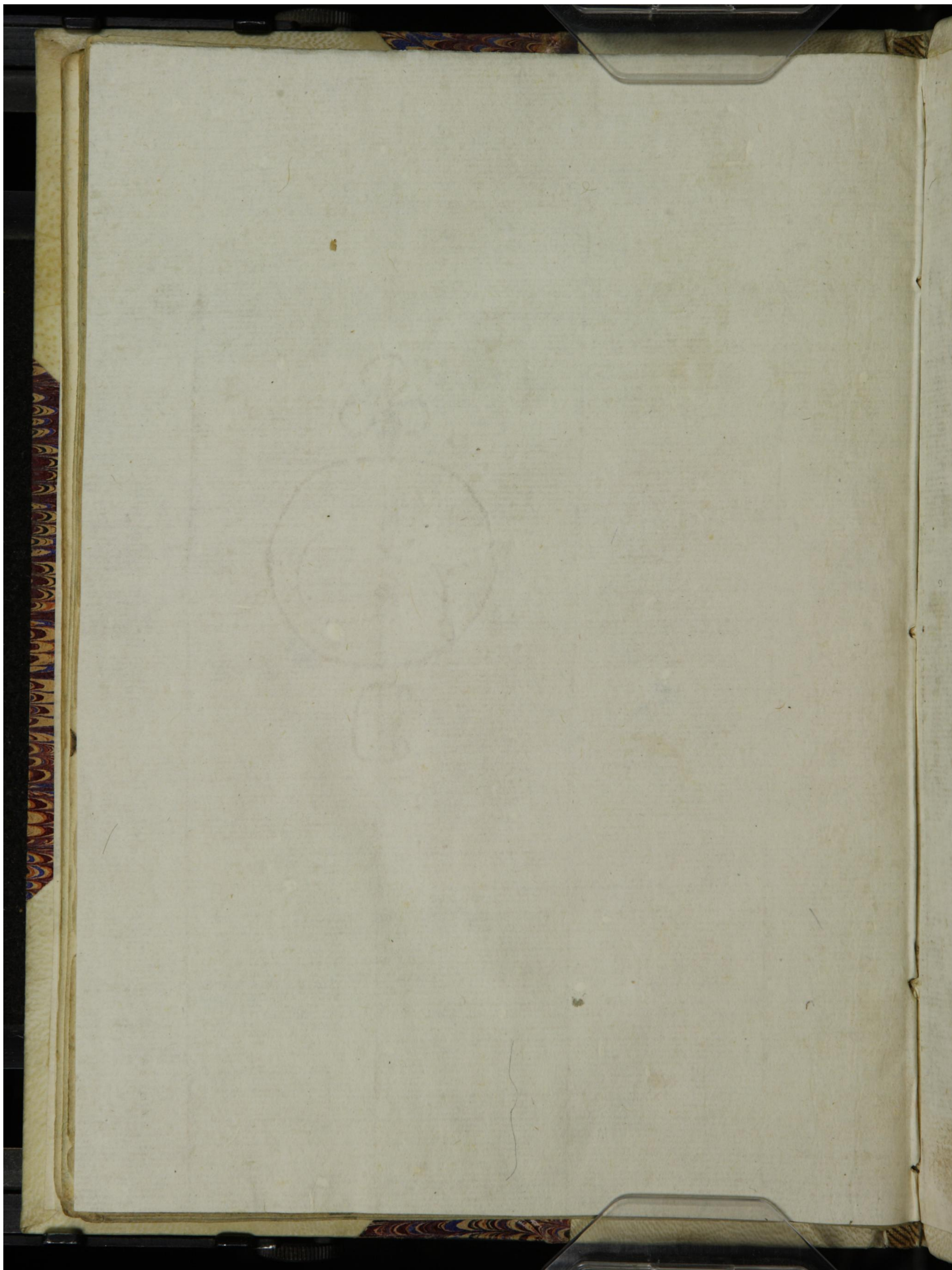
21

B

BIBLIOTECA
XV
NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

742841

28

Esemplare completo, di cc. 28 (l'ultima bianca) -
Hain 2966.

Ottobre 1921